

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ

(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта
(код і назва спеціальності)

предметна спеціальність 014.05 Біологія та здоров'я людини

освітня програма «Середня освіта: біологія та здоров'я людини»
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

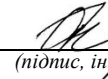
Граматик Н.В.

(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою технологічної освіти та
природничих наук
протокол № 12 від 29.08.2023 р.

Завідувач кафедри

О.В. Федорова

(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова ради з якості вищої освіти факультету
управління, адміністрування та інформаційної діяльності

Л.В. Драгієва

(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми:

Букатова О.М., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технологічної освіти та
природничих наук ІДГУ

Рецензенти програми:

Федорова О.В., кандидат фізико-математичних
наук, доцент, завідувачка кафедри технологічної
освіти та природничих наук ІДГУ

Яренчук Л.Г., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технологічної освіти та
природничих наук ІДГУ

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 3	Лекції:	
Модулів: 1	18	4
Загальна кількість годин: 90	Практичні заняття:	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 4	18	4
Семестр: 7	Лабораторні заняття:	
Тижневе навантаження (год.):	-	-
- аудиторне: 3	Семинарські заняття:	
- самостійна робота: 5	-	-
Форма підсумкового контролю: залік	Консультації:	
Мова навчання: українська	-	-
	Індивідуальні заняття:	
	-	-
	Самостійна робота:	
	54	82

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни - аналіз негативного впливу різного роду небезпек на життя та здоров'я людини, а також методів, засобів і заходів захисту від них.

Метою вивчення дисципліни є набуття студентами компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Передумови для вивчення дисципліни певні знання з навчальних дисциплін: «Анатомія людини», «Права людини та громадянське суспільство в Україні».

Міждисциплінарні зв'язки «Основи медичних знань та долікарської допомоги», «Валеологічні засади здоров'я людини».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта: біологія та здоров'я людини».

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК 1.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	ПРН 1.	Знати наукові та культурні досягнення світової цивілізації, виявляти громадянську позицію щодо територіальної цілісності та демократичного устрою України, дотримання прав людини та опанування загальнолюдських цінностей.
		ПРН 16.	Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію.
ЗК 3.	Здатність учитися та оволодівати сучасними знаннями, критично оцінювати соціальні події і явища, прогнозування освітнього процесу.	ПРН 5.	Розуміти трансдисциплінарність сучасного наукового знання; вміти використовувати зв'язки суміжних галузей для формування цілісної природничо-наукової картини світу.
ЗК 4.	Здатність до партнерської взаємодії у професійній діяльності із дотриманням морально-етичних і правових норм, принципів академічної доброчесності.	ПРН 8.	Вміти діяти автономно та брати відповідальність за результат, працювати в команді, керуючись національними та світовими цінностями.
ЗК 5.	Здатність застосовувати інтегровані науково-природничі знання у життєвих і професійних ситуаціях, творчого впровадження набутого досвіду для збереження власного здоров'я та здоров'язбереження соціуму.	ПРН 19.	Вміти ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ, прогнозувати можливість і наслідки їх впливу на організм людини, а також в межах своїх повноважень приймати відповідні рішення щодо безпеки.
ЗК 9.	Здатність працювати в команді та автономно, ефективно комунікувати у полікультурному та трансграничному просторі.	ПРН 8.	Вміти діяти автономно та брати відповідальність за результат, працювати в команді, керуючись національними та світовими цінностями.
Фахові компетентності (ФК)			
ФК 6.	Здатність забезпечувати дотримання санітарно-гігієнічних вимог з метою створення інноваційного здоров'язберігаючого освітнього середовища, як домінуючий аспект діяльності закладу освіти.	ПРН 19.	Вміти ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ, прогнозувати можливість і наслідки їх впливу на організм людини, а також в межах своїх повноважень приймати відповідні рішення щодо безпеки.

ФК 7.	Здатність до практичного застосування здоров'яцентрованих природничих знань, теоретично-прикладних засад педагогічного супроводу безпечної життєдіяльності та позитивної соціалізації учнів.	ПРН 1.	Знати наукові та культурні досягнення світової цивілізації, виявляти громадянську позицію щодо територіальної цілісності та демократичного устрою України, дотримання прав людини та опанування загальнолюдських цінностей.
ФК 14.	Здатність розуміти й застосовувати базові знання з медико-біологічних дисциплін для обрання ефективних шляхів і способів збереження, зміцнення та відновлення здоров'я людини.	ПРН 27.	Забезпечувати охорону життя і здоров'я учнів у освітньому процесі та позаурочної діяльності, вміти надавати долікарську медичну допомогу при невідкладних станах та патологіях в організмі.

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність та відповідальність
ЗК1.	ПРН 1.	ПРН 16.		
ЗК3.	ПРН 5.			
ЗК4.				ПРН 8.
ЗК5.		ПРН 19.		
ЗК9.				ПРН 8.
ФК6.		ПРН 19.		
ФК7.	ПРН 1.			
ФК14.			ПРН 27.	

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Теоретичні основи безпеки життєдіяльності	4	2	2	-	2	-	6	-	-	-	-	-	-	9
2.	Джерела небезпеки та їх класифікація	4	2	2	-	-	-	6				-	-	-	9
3.	Правове забезпечення та організаційно функціональна структура захисту населення у надзвичайних ситуаціях	4	2	2	-	-	-	6	4	2	2	-	-	-	9

4.	Правові та організаційні основи охорони праці	4	2	2	-	-	-	6				-	-	-	9
5.	Управління охороною праці	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	9
6.	Основи гігієни праці та виробничої безпеки	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	9
7.	Основи електробезпеки.	4	2	2	-	-	-	6				-	-	-	9
8.	Основи пожежної безпеки	4	2	2	-	-	-	6	4	2	2	-	-	-	9
9.	Невідкладна допомога при нещасних випадках	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	10
Проміжний контроль		+													
Разом:		36	18	18	-	-	-	54	8	4	4	-	-	-	82

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності. Поняття та завдання безпеки життєдіяльності. Аксиоми науки про безпеку життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності.

Тема 2. Джерела небезпеки та їх класифікація. Поняття та види небезпек. Об'єкти підвищеної небезпеки. Ризик як кількісна оцінка небезпек.

Тема 3. Правове забезпечення та організаційно функціональна структура захисту населення у надзвичайних ситуаціях. Поняття надзвичайної ситуації. Теорія катастроф. Класифікація надзвичайних ситуацій. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, поведінка та дії в цих умовах. Оперативне управління за умов надзвичайної ситуації. Організація ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. Карантинні та інші санітарно-протиепідемічні заходи. Організація життєзабезпечення населення.

Тема 4. Правові та організаційні основи охорони праці. Поняття праці та охорони праці. Професійні захворювання, травми та нещасні випадки на виробництві. Основні законодавчі та нормативні акти про охорону праці. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці. Основні положення загальнообов'язкового державного соціального страхування в контексті охорони праці.

Тема 5. Управління охороною праці. Органи державного управління охороною праці в Україні. Система управління охороною праці. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці. Служба охорони праці на підприємстві. Навчання, інструктажі та стажування з питань охорони праці.

Тема 6. Основи гігієни праці та виробничої безпеки. Поняття та визначення фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Гігієнічна класифікація праці. Повітря робочої зони. Освітлення виробничих приміщень. Вібрація. Шум, ультразвук та інфразвук. Загальні вимоги безпеки.

Тема 7. Основи електробезпеки. Дія електричного струму на організм людини. Класифікація методів безпечної експлуатації електроустановок.

Електрозахисні засоби (ЕЗЗ). Організаційні заходи безпеки під час виконання робіт в електроустановках.

Тема 8. Основи пожежної безпеки. Основні нормативні документи, що регламентують вимоги щодо пожежної безпеки. Основні поняття та визначення пожежної безпеки. Причини пожеж. Системи пожежного захисту. Система організаційно-технічних заходів з пожежної безпеки. Державний пожежний нагляд. Пожежна охорона: державна, відомча, сільська, добровільна.

Тема 9. Невідкладна допомога при нещасних випадках. Допомога при пошкодженнях. Кровотеча та перша допомога при кровотечах. Долікарська реанімація. Травми: наслідки і профілактика. Утоплення, принципи долікарської допомоги. Долікарська допомога при ураженні електричним струмом. Допомога при отруєнні хімічними речовинами.

5.2. Тематика семінарських (практичних, лабораторних) занять.

1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності
2. Джерела небезпеки та їх класифікація
3. Правове забезпечення та організаційно функціональна структура захисту населення у надзвичайних ситуаціях
4. Правові та організаційні основи охорони праці
5. Управління охороною праці
6. Основи гігієни праці та виробничої безпеки
7. Основи електробезпеки.
8. Основи пожежної безпеки
9. Невідкладна допомога при нещасних випадках

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		дфн	зфн	
1.	Опрацювання теоретичного матеріалу	11	2	конспекти лекційних тем
2.	Підготовка до практичних занять	18	2	відповіді на практичних заняттях
3.	Підготовка до модульного (проміжного) контролю	4	4	модульна контрольна робота
4.	Опрацювання тем, винесених на самостійну підготовку, в т.ч. конспектування за заданим планом	18	60	відповіді на практичних заняттях та виконання мультимедійних презентацій
5.	Робота з інтернет-ресурсами	3	3	індивідуальні завдання, підготовка до МКР, практичних занять
6.	Написання та оформлення реферату	-	10	реферат
	Разом	54	82	

Тематика індивідуальних (групових) завдань

З метою поглиблення вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці» є виконання індивідуальних завдань відповідно до тем. Завданням до індивідуальної роботи є написання реферату на задану тему.

Теми рефератів

1. Концепція ООН "Про сталий людський розвиток".
2. Безпека в натовпі.
3. Забезпечення особистої фізичної безпеки.
4. Індивідуальні та колективні дії під час терористичних актів.
5. Охорона праці жінок, неповнолітніх та осіб з особливими потребами.
6. Кабінети промислової безпеки та охорони праці.
7. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.
8. Медична аптечка.
9. Використання підручних матеріалів при наданні першої медичної допомоги.
10. Перша медична допомога при зовнішніх та внутрішній кровотечах.
11. Види отруєнь. Перша медична допомога при отруєннях.
12. Перша медична допомога при переломах та вивихах.
13. Види опіків. Перша медична допомога при опіках.
14. Перша медична допомога при електротравмах.
15. Перша медична допомога при обмороженнях та переохолодженнях.
16. Перша медична допомога при серцевому нападі.
17. Перша медична допомога при задусі, судомах, непритомності.
18. Проведення реанімаційних заходів при наданні першої медичної допомоги.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю.* Усна або письмова перевірка вивчення навчальних матеріалів на практичних заняттях.
- 6.2. *Форми проміжного контролю.* Модульна контрольна робота
- 6.3. *Форми підсумкового контролю.* Залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами діагностики з дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці» є навчальні матеріали, які використовуються для перевірки рівня навчальних досягнень студентів: тести.

Під час поточного контролю оцінюється здатність та рівень виконання студентом завдань на практичних заняттях, результати самостійної роботи з навчальною літературою, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Безпека життєдіяльності вивчає:
 - а) засоби особистого захисту
 - б) способи особистого захисту
 - в) основи захисту особистості
 - г) інструменти захисту особистості
2. Безпека – це:
 - а) збалансований стан людини, держави, соціуму.

- б) незбалансований стан людини, держави, соціуму.
- в) розбалансований стан людини, держави, соціуму.
- г) стан людини, яка чекає небезпеку

8.1. Шкала та критерії оцінювання знань студентів.

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
	залік
90-100	зараховано
89-70	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань.

Критерії оцінювання дослідження у вигляді реферату

п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	0,5
2.	Складання плану реферату	0,5
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	1
4.	Дотримання правил реферуванням наукових публікацій	1
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	1
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	1
Разом		5

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Оцінювання проміжного контролю, тобто модульної контрольної роботи здійснюється за шкалою від «0» до «30». За кожне правильно вирішене тестове завдання студент отримує 1 бал. Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу – 30 балів.

Таблиця переведення балів за виконання модульної контрольної роботи

Кількість балів	Оцінка за національною шкалою	
27-30	5	відмінно
23-26	4	добре
16-22	3	задовільно
0-15	2	незадовільно

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю.

Залік отримує студент, який виконав усі види завдань, визначені у робочій програмі навчальної дисципліни й має достатню кількість балів за поточний контроль (не менше 35 балів) та проміжний контроль (не менше 16 балів).

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Інформаційне та навчально-методичне забезпечення (підручники, навчально-методичні посібники, плани лекційних та практичних занять, методичні рекомендації до виконання самостійної роботи та індивідуального завдання, тощо), комп'ютерний клас з доступом до мережі Інтернет, відео проектор. Наявність електронних освітніх ресурсів на основі платформ дистанційного навчання MOODLE.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посібник / В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.: , 2004. 328с.
2. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. 348 с.
3. Вахонєва Т.М. Основи охорони праці в Україні: навч. посіб. К.: Дакор, 2019. 508 с.
4. Грибан В.Г., Негодченко О.В. Охорона праці. Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2020. 280 с.
5. Желібо Є.П., Сагайдак І.С. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2020. 256 с.
6. Зацарний В.В., Зеркалов Д.В., Землянська О.В. Безпека життєдіяльності. навч. посібник. К.: «Основа». 2015. 326 с.
7. Зеркалов Д.В. Наукові основи безпеки людини: монографія. К.: «Основа». 2015. 846 с.
8. Зеркалов Д.В. Охорона праці. навч. посібник. К.: «Основа». 2015. 348 с.
9. Зеркалов Д.В. Безпека професійної діяльності. Монографія. К.: Основа, 2014. 1082 с.
10. Кіт Л.Я., Наливайко Н.В. Основи рятування і збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 132 с.
11. Мелех Л.В. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навчальний посібник / Мелех Любомира Володимирівна. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 219 с.
12. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. 295 с.
13. Охорона праці: навч. посіб. / З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун; за ред. проф. З.М. Яремка. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 374 с.
14. Іншин М.І., Костюк В.Л. Трудове право України: підручник К.: ЦУЛ, 2020. 472 с.
15. Яковлев О.А. Фундаментальні проблеми правового регулювання умов праці і встановлення гарантій для працівників: монографія. Харків: Право, 2019. 456 с.
16. Яремко З.М., Тимошук С.В., Писаревська С.В., Стельмахович О.Б. Охорона праці : навч. посібник за ред. проф. З.М. Яремка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 430 с.

10.2. Допоміжні джерела

1. Букатова О.М. Педагогічне забезпечення безпеки життєдіяльності дітей у дошкільній освітній установі // Proceedings of the XXXVI International Scientific and Practical Conference Warsaw, Poland. September 13-16, 2022. P.213-217.
2. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник.

- К.: Центр учбової літератури, 2009. 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1
3. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. 148 с.
 4. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. 189 с.
 5. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2004. 271 с.
 6. Літвак С.М., Михайлюк В.О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ "Компанія ВІД". – 2001. 230 с.
 7. Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України. – К., 1998. 544 с.
 8. Основи соціоекології: Навч. посіб. / Г.О. Бачинський, Н.В. Бернада, В.Д. Бондаренко та ін.; За ред. Г.О. Бачинського. – К.: Вища шк., 1995. 238 с.
 9. Пістун І.П. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. – Суми: Університет. книга, 1999. 301 с.
 10. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МНС України 19.10.2004 року № 126
 11. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. 138 с.
 12. Ярошевська В.М., Ярошевський М.М., Москальов І.В. Безпека життєдіяльності. – К.: НМЦ, 1997. 292 с.

10.3. Інтернет-ресурси

Офіційне інтернет-представництво Президента України

<http://www.president.gov.ua>

Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua>

Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua>

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України

<https://mepr.gov.ua>

Державна служба України з надзвичайних ситуацій <https://dsns.gov.ua>

Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua>